

## ЧИННИКИ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТСЬКОЇ ГРУПИ В КОНТЕКСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЙНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*У статті здійснено аналіз групи чинників у контексті психологічної підготовки студентів технічних університетів до майбутньої професійно-управлінської діяльності, які відносяться до організаційної культури студентської групи. Розглянуто такі чинники організаційної культури студентської групи, як: тип організаційної культури студентської групи; рівень забезпечення умов для навчання студентів; особливості навчально-пізнавальної взаємодії між студентами та викладачами технічного університету. Здійснено аналіз студентської групи, особливостей навчально-пізнавальної взаємодії між студентами, а також між студентами та викладачами вищого навчального закладу.*

**Ключові слова:** організаційна культура, студентська група, організаційна культура студентської групи, навчально-пізнавальна взаємодія, типи організаційної культури студентської групи, професійно-управлінська діяльність, технічний університет.

**Постановка проблеми.** Студентська академічна група – не просто об'єднання індивідів [5]. У студентській групі виникають і здійснюють свій вплив взаємодії, які мають характер співробітництва, змагання, конкуренції, конфліктів, напруженості тощо. Доведено, що як безпосередньо, так і опосередковано вони сприяють, а інколи заважають діяльності групи.

За Л. С. Виготським [2], студентська група об'єднує студентів спільною навчальною діяльністю як провідною в даний період розвитку особистості.

Лузан П. Г. і Жалдак Л. М. [187, с. 53] відмічають, що вже з перших місяців функціонування студентської групи її слід розглядати не тільки як систему міжособистісних взаємин, а і як об'єднання мікрогруп.

Характеризуючи студентську групу вчені виділяють [2; 3; 4; 5] такі її показники, як:

- *організаційна єдність* (здатність до ділового об'єднання для розв'язання практичних завдань);
- *психологічна єдність* (загальний настрій, тон групи, який створює ефект захищеності для кожного її члена; трьома сторонами психологічної єдності академічної групи виступають інтелектуальна, емоційна й вольова);

- *підготовленість групи* (досвід спільної діяльності, який накопичила група, набуті нею уміння діяти усім разом);

- *моральна спрямованість* (одна з найважливіших ознак студентської групи; студентська група може бути згуртованою, підготовленою до спільної діяльності, зосереджувати зусилля на доланні труднощів, але назвати її колективом можна буде лише тоді, коли її спрямованість буде співпадати з моральними нормами вищого навчального закладу й суспільства в цілому).

О. В. Винославська [3, с. 67] наголошує, що в академічній групі з високим рівнем розвитку підвищуються вимоги до кожного її члена, особливо до її лідерів. Розвиток взаємовідносин студентського колективу і особистості проходить через декілька стадій: адаптація суб'єкта як члена нової групи, індивідуалізація (вона полягає у загостренні протиріч між досягнутим результатом адаптації (тим, що студент став "таким, як усі") і потребою студента у максимальному вияві себе як неповторної особистості, що має свою індивідуальність, яка при цьому не задовольняється); інтеграція особистості у групі (студент зберігає лише ті індивідуальні риси, що відповідають необхідності й потребам групового розвитку, а також власну потребу здійснити значущий внесок у життя групи).

Отже, студентська група може здійснювати як позитивний, так і негативний вплив на кожного члена групи залежно від того, які цінності, норми та правила встановлені у групі, на що вона спрямована.

**Мета статті** – дослідження студентської групи як чинника психологічної готовності студентів технічного університету до майбутньої професійно-управлінської діяльності.

**Результати теоретичного дослідження.** Кількість студентів у технічних університетах в десятки разів перевищує кількість викладачів, тому доцільно казати про студентську спільноту, яка має свою особливу студентську субкультуру на соціальному рівні та організаційну культуру на організаційному рівні. Адже студенти у технічному університеті здійснюють, у першу чергу, навчальну діяльність. Разом з тим, організаційна культура студентів, знаходиться під впливом молодіжної субкультури, адже студенти – це, у першу чергу, молоді люди, яким властиві всі трансформаційні психологічні процеси, що відбуваються в їхньому віці, а саме: шукають себе, сенс життя, друзів, кохання, самостверджуються тощо. Тому студенти, з одного боку, соціалізуються через молодіжну субкультуру, а з другого боку – через навчальну діяльність у своїй групі. Тому доцільно ввести поняття організаційної культури студентської групи. Студентська група, яка здійснює навчальну діяльність виступає своєрідним колективом, що має спільну мету, цілі діяльності. У студентській групі формується своя система навчальних цінностей, що, у свою чергу, породжує неформальні правила поведінки та санкції.

На формальному рівні студентською групою керує куратор, який відповідає за моральне виховання та культурний розвиток студентів, але роль кураторів у більшості студентських груп зведена до мінімуму. Деякі студентські групи бачили своїх кураторів лише один раз протягом всього навчання. Характеризуючи студентську групу, слід відмітити вплив старости на формування соціально-психологічного клімату групи або вплив неформальних лідерів групи, яким також може бути і староста. Групова динаміка студентської групи є однією з характеристик організаційної культури групи, яка, у свою чергу, впливає на навчальну діяльність студентів. Нагадаємо, що навчальна та навчально-професійна компетенція є важливими складовими психологічної готовності студентів до майбутньої професійно-управлінської діяльності.

Наявність норм, правил, цінностей, а також зовнішніх та внутрішньогрупових санкцій у студентській групі дає можливість стверджувати про наявність організаційної культури студентської групи. Організаційна культура студентської групи відносно загальної організаційної культури вищого навчального закладу виступає як субкультура, яка формується під впливом формальних норм, правил, цілей, цінностей та санкцій, встановлених в університеті, так і під впливом неформальних, встановлених студентами норм, правил, цілей, цінностей та санкцій.

На основі проведеного дослідження організаційної культури у студентській групі було здійснено апробацію методики "Організаційна культура студентської групи" (автор І. І. Сняданко [7], Додаток А) та виділено чотири типи організаційної культури студентської групи, а саме:

- тип "*Команда студентів*". При цьому типі організаційної культури група працює як команда молодих науковців, у групі панує сприятливий для навчання клімат, гарні стосунки між студентами. Це один з найбільш ефективних для навчання типів організаційної культури студентської групи;

- тип "*Активна група*". Даний тип організаційної культури також є досить ефективним для навчання, але разом з тим групі бракує згуртованості;

- тип "*Формальна група*". Цей тип організаційної культури студентської групи є менш ефективним для навчання, студенти не є дуже згуртованими і активними у групі, разом з тим група орієнтована на формальне виконання навчальних цілей і завдань;

- тип "*Компанія*" поєднує в собі взаємовиключні характеристики, адже студентська група є згуртованою, активною у навчанні, але разом з тим, студенти не є дуже вмотивовані у навчанні, вчать лише під час сесії. Цей тип організаційної культури студентської групи потребує більш змістовного вивчення особливостей навчального закладу, в якому навчаються студенти, адже організаційна культура студентської групи виступає як субкультура організаційної культури навчального закладу.

Одним з найкращих типів організаційної культури студентської групи, який сприяє формуванню психологічної готовності студентів технічних університетів до майбутньої професійно-управлінської діяльності, є такий тип організаційної культури студентської групи як "Команда студентів".

Крім самої організаційної культури, у групу чинників організаційної культури студентської групи в контексті підготовки студентів технічних університетів до майбутньої професійно-управлінської діяльності входять також чинники, пов'язані з забезпеченням умов для навчання студентів.

Забезпечення студента умовами для навчання, з одного боку, характеризується умовами технічного університету, а з другого боку, – матеріальними ресурсами самого студента, його сім'ї. З боку технічного університету матеріальне забезпечення умов навчання полягає в забезпеченні належних умов проживання в гуртожитку, забезпечення навчальною літературою, науково-дослідними лабораторіями, базами практики. Через низьку якість умов проживання в гуртожитку студенти часто не мають можливості виспатись, підготуватись до практичних занять. Також є студенти, які щодня долають, їдучи додому, від 30 до 50 км. Студенти не мають доступу до новітніх літературних джерел, не мають часу для самостійної творчої роботи, адже змушені сидіти в середньому по 3-4 пари щодня. На сьогодні, згідно нового закону про освіту, кількість аудиторних занять у студентів має бути зменшено для надання студентам часу для самостійної роботи. Отже, вищеперелічені чинники можуть виступати бар'єром у процесі підготовки студента до майбутньої професійно-управлінської діяльності.

Значний вплив на ефективність навчальної діяльності студентської групи та кожного студента окремо мають викладачі вищого навчального закладу. На думку О. П. Щотки [8], підготовка майбутніх фахівців до управлінської діяльності є цілеспрямованим процесом їх творчої взаємодії з науково-педагогічними працівниками, який характеризується суб'єкт-суб'єктивним характером і сприяє актуалізації й реалізації потенційних здібностей, особистісних та інтелектуальних можливостей студентів у навчальній діяльності, спрямовує на опанування ними сучасним досвідом управлінської діяльності, формування у них основних видів управлінської компетентності, вироблення вмінь і навичок самореалізації у майбутній професійній діяльності.

На думку Е. В. Антухової, центральними суб'єктами підготовки до майбутньої професійно-управлінської діяльності виступають науково-педагогічні працівники та студенти, між якими обов'язково мають існувати суб'єкт-суб'єктні взаємини. Характер цих взаємин є визначальним для забезпечення особистісного спрямування підготовки студентів до професійно-управлінської діяльності, обґрунтування змісту формування й розвитку їх особистості як майбутніх керівників.

Кожен викладач, несе велику відповідальність за свою діяльність, адже через його професійні знання, вміння та навички він формує ставлення студентів до своєї дисципліни, яка, у свою чергу, може впливати на ставлення до майбутнього фаху в цілому.

Навчальна взаємодія між студентом та викладачем залежить як від очікувань студента, так і від очікувань, ставлення та особливостей професійної діяльності викладача. У результаті проведеного дослідження оцінки студентами навчально-пізнавальної взаємодії між студентами та викладачами було здійснено апробацію методики "Навчально-пізнавальна взаємодія між студентом та викладачем університету" (автор І. І. Сняданко [6]) та виділено дві шкали, за допомогою яких можна охарактеризувати навчально-пізнавальну взаємодію:

1. Шкала "Очікування студентів щодо науково-викладацької діяльності викладача" дає можливість дослідити рівень задоволення очікувань студентів щодо науково-викладацької діяльності викладача. Чим вище показник, тим більше вони вважають, що: викладачі є об'єктивними при оцінюванні знань студентів на сесії, вони все дуже добре пояснюють на заняттях, проводять цікаві і змістовні лекції, дають на заняттях достатньо практичних вправ і прикладів.

2. "Потреби студентів у навчально-пізнавальній взаємодії з викладачем". Шкала дає можливість дослідити рівень потреб студентів щодо різних аспектів навчально-пізнавальної взаємодії з викладачем. Чим вище показник, тим більше студенти: мають потребу в тому, щоб висловити свою думку викладачу, лишатись після лекцій для дослідної або творчої роботи; вступати у діалог з викладачем; уважно слухати і записувати все, що каже викладач під час занять, а не розмовляти з сусідами по парті.

**Висновки та перспективи подальшого дослідження.** У результаті проведеного дослідження чинників організаційної культури студентської групи в контексті психологічної підготовки студентів до майбутньої професійно-управлінської діяльності можна зробити висновки, що організаційна культура студентської групи, матеріальне забезпечення навчального процесу, рівень забезпечення умов для навчання студентів, особливості навчально-пізнавальної взаємодії між студентами та викладачами можуть мати значний вплив на рівень психологічної підготовки студентів. Студентська група має бути, у першу чергу, спрямованою на творчу активність, на розкриття здібностей кожного члена групи й підтримки один одного у творчих пошуках. Перспективи подальшого дослідження передбачають дослідження рівня розвитку чинників організаційної культури студентської групи.

Додаток А

### Методика "Організаційна культура студентської групи" (автор Сняданко І. І.)

**Мета методики** — визначити рівень організаційної культури студентської групи.

**Загальна характеристика методики.** Методика складається з 19 позицій. Кожна позиція оцінюється за 10-ти бальною шкалою. Нуль свідчить про дуже низький рівень розвитку позиції, а 10 балів свідчить про максимально високий рівень розвитку цієї позиції в досліджуваного.

**Інструкція.** Прочитайте уважно кожен позицію і оцініть, наскільки вона підходить під описання Вашої студентської групи. Оцініть, будь-ласка, кожен позицію в балах від 0 до 10 і обведіть це число.

Таблиця 1

№ з/п	Позиції	Оцінка									
		ні	так								
1	Наша група є дружнім колективом	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2	В нашій групі поважають думку один одного	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
3	В нашій групі я почуваю себе добре	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
4	В нашій групі всі починають вчитись лише перед сесією	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
5	В нашій групі багато хто працює і думає як заробити гроші	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
6	В нашій групі є особи які самі не хочуть вчитись і іншим не дають	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
7	В нашій групі є багато цікавих і творчих людей	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
8	В нашій групі постійно обговорюється інформація про цікаві книжки, нові фільми які варто подивитись, цікаві культурно-розвиваючи події які відбуваються в місті	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
9	В нашій групі присутня науково-пізнавальна атмосфера	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
10	В нашій групі всі один за одного	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	В нашій групі ніхто не хоче знати більше ніж записано в конспекті з лекцій	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
12	Мої одногрупники вважають що гроші вирішують все	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
13	Група любить прогулювати заняття і відпочивати	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
14	Наша група любить ходити в бібліотеку, читати книжки по професії з Інтернету, обмінюватись ними	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
15	На заняттях наша група працює як група молодих науковців що аналізують, досліджують, пізнають	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
16	В нашій групі постійно ведуться розмови про гроші, про те як кожен хоче гарно жити і багато заробляти	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
17	В нашій групі більшість студентів не збираються працювати за спеціальністю, і хочуть просто отримати диплом	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
18	В нашій групі присутня гарна атмосфера яка сприяє особистісному розвитку кожного	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
19	В нашій групі ми сприймаємо один одного такими якими вони є, нікого не висміюємо і не знущась	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

## Обробка результатів

Підрахунок за методикою здійснюється за шкалами.  
Для підрахунку необхідно застосувати ключ наведений у таблиці 2.

Таблиця 2

### Ключ для підрахунку результатів за шкалами методики

№	Шкали	Питання	Середній бал
1.	Згуртованість студентської групи	№1, №2, №3, №7, №10, №18, №19	$\Sigma =$
2.	Активність студентської групи	№5, №8, №9, №14, №15	$\Sigma =$
3.	Примітивність студентської групи	№4, №6, №11, №12, №13, №16, №17	$\Sigma =$

Характеристика шкал методики:

1. Шкала "згуртованість студентської групи" дає можливість визначити, наскільки колектив групи є дружнім, в ньому поважають думку один одного, "всі один за одного", нікого не висміюють і не знущаються, студенти почувають себе добре. Чим вище показник, тим більше студенти вважають, що в їх групі багато цікавих і творчих людей, присутня гарна атмосфера, яка сприяє особистісному розвитку кожного.

2. Шкала "активність студентської групи" дає можливість визначити, наскільки активними є студенти у групі, наскільки прагнуть бути незалежними матеріально і думають, як заробити кошти. Разом з тим, у групі: обговорюється інформація про цікаві книжки, нові фільми, які варто подивитись, цікаві культурно-розвиваючі події, що відбуваються в місті; присутня науково-пізнавальна атмосфера; група любить ходити в бібліотеку, читати книжки про професії з Інтернету, обмінюватись ними. Чим вище показник, тим більше на заняттях група працює як група молодих науковців, які аналізують, досліджують, пізнають.

3. Шкала "примітивність студентської групи" дає можливість визначити, наскільки група формально сповідує цілі, завдання та цінності вищого навчального закладу, тобто чим вищий показник за даною шкалою, тим нижчим є рівень "сповідання" організаційної культури вищого навчального закладу, а саме: студенти починають вчитись лише перед сесією, у групі є студенти які самі не хочуть вчитись і іншим не дають, не хочуть знати більше ніж записано в конспекті з лекцій, студенти вважають, що гроші вирішують все, група любить прогулювати заняття і відпочивати, в групі постійно ведуться розмови про гроші, про те, як кожен хоче гарно жити і багато заробляти, більшість студентів групи не збираються працювати за спеціальністю і хочуть просто отримати диплом. Чим вищий показник, тим вище є рівень примітивності студентської групи.

Таблиця 3

### Типи організаційної культури студентської групи

Рівні розвитку шкал	1. Шкала "згуртованість студентської групи"	2. Шкала "активність студентської групи"	3. Шкала "примітивність студентської групи"	Типи організаційної культури
Високий	+	+		"Команда студентів"
Середній	+	+		
Низький			+	
Високий		+		"Активна група"
Середній		+		
Низький	+		+	
Високий			+	"Формальна група"
Середній	+	+	+	
Низький	+	+		
Високий	+	+	+	"Компанія"
Середній			+	
Низький				

Можна виділити три рівні розвитку організаційної культури студентської групи за рівнем спрямованості до виконання навчальних цілей та сповідання освітніх цінностей: високий, середній, низький. Про високий рівень розвитку організаційної культури студентської групи, яка спрямована на вирішення навчальних цілей, свідчать високі показники по шкалах "згуртованість студентської групи" та "активність студентської групи" і низькі показники по шкалі "примітивність студентської групи".

Середні показники по шкалах: "згуртованість студентської групи" та "активність студентської групи" й низькі показники по шкалі "примітивність студентської групи" свідчать про позитивну тенденцію до розвитку такої організаційної культури студентської групи, яка спрямована на досягнення навчальних цілей. Третій тип організаційної культури студентської групи, коли середні або низькі показники по шкалах "згуртованість студентської групи" та "активність студентської групи" і середні або високі показники по шкалі "примітивність студентської групи" свідчать про низький рівень організаційної культури студентської групи.

Після того, як будуть пораховані результати по кожному студенту групи, необхідно підрахувати середні показники по групі. Потім підставити результати в таблицю 3 і визначити тип організаційної культури студентської групи.

### Використані джерела

1. Антухова Е. В. Психолого-акмеологическая модель формирования эмпатии в отношениях "преподаватель—студент": дис. ... канд. психол. наук: 19.00.13 / Е. В. Антухова. – Тамбов, 2007. – 167 с.
2. Виготский Л. С. Педагогическая психология / Л. С. Виготский. – М. : Педагогика, 1991. – 480 с.
3. Винославська О. В. Психологічні особливості студентської групи / О. В. Винославська // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – №7. – С. 65-70.
4. Лузан П. Г. Студентська група дієздатна тільки тоді, коли вона згуртована і безконфліктна / П. Г. Лузан, Л. М. Жалдак // Педагогіка толерантності. – №2. – 1999. – С.53-56.
5. Самарин Ю. А. Психология студенческого возраста и становление специалиста / Ю. А. Самарин // Вестник высшей школы. – 1969. – №8. – С. 16-21.
6. Сняданко И. И. Оценка студентами учебно-познавательного взаимодействия с преподавателями в контексте психологической подготовки к будущей профессионально-управленческой деятельности / И. И. Сняданко // Научный диалог (педагогика, психология). – 2014. – №6 (30). – С. 15-26.
7. Сняданко І. І. Діагностика рівня організаційної культури студентської групи / І. І. Сняданко. – ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди" – Додаток 2 до Вип. 31: Тематичний випуск "Проблеми емпіричних досліджень у психології". – К. : Гнозис, 2013. – С.353-362.
8. Щотка О. П. Формування психологічної готовності студентів педагогічних університетів до професійно-управлінського самовизначення / Автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Центр. ін-т після диплом. пед. освіти АПН України. – К., 2003. – 21 с.
9. Schein E. H. Organizational Culture and Leadership. – San Francisco: Jossey-Bass, 1985. – 420 p.

Snyadanko I.

### THE FACTORS OF THE ORGANIZATIONAL CULTURE OF THE STUDENT GROUP DURING THE STUDENTS' PSYCHOLOGICAL TRAINING TO THE FUTURE PROFESSIONAL AND MANAGERIAL ACTIVITIES

*The article deals with the analysis of the factors group in the context of the technical university students' psychological training to the future professional and managerial activities that relate to the organizational culture of the student group. The student group is described as a group whose members share a common training activity and in which cooperation, competition, conflicts, tension, etc. directly and indirectly help and sometimes hinder the group activity. Within contemporary approaches to understanding the dynamics of group processes that occur in the collectives of organizations it can be said about the presence of a certain type of student group organizational culture that affects the students' attitude to the studying. The organizational culture of the student group is a set of norms, rules, values and sanctions established in the group, which also reflect the norms, rules, values and sanctions of the educational organization. Such factors of the organizational culture of the student groups as the type of the organizational culture of the student group; the level of learning conditions for students; the features of teaching and learning interactions between students and teachers of technical university are considered. The analysis of the student group, the characteristics of teaching and learning interactions between students as well as between students and teachers of the higher educational establishment is presented.*

**Key words:** organizational culture, student group, organizational culture of the student group, teaching and learning interaction, types of the organizational culture of the student group, professional and managerial activity, technical university.

Стаття надійшла до редакції 30.09.2014